

ՄՈՍԿՎԱ, 10 հոկտեմբերի:
Արմենայի թղթակիցները
հաղորդում են. ԼՂԻՄ-ից ըն-
տրված ժողովրդական դեպու-
տատ Զ. Բալայանը այսօր
ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի
նստաշրջանի առավոտյան
հիստում ԽՍՀՄ Գերագույն
խորհրդի նախագահի տեղա-
կալ Ա. Ի. Լուկյանովին հանձ-
նեց հետևյալ բովանդակությամբ
հայտարարությունը.

Մենք գիտակցում ենք՝ ԽՍՀՄ
Գերագույն խորհուրդը միա-
տարր չէ: Դա տրամաբանա-
կան է, դա բնական է: Եվ մեզ
հաշիվ ենք տալիս, կարծելով,
որ ոչ բոլորն են հավասարա-
պես կիսում Լեոնային Ղարա-
բաղի բնակչության 80 տոկո-
սը կազմող հայության մտա-
հոգությունը: Մտահոգության
զգացումը արդեն ոչ թե գալիք
օրվա, այլ այսօրվա համար:
Ծավալի է, եթե ոմանք չհաս-
կանան կամ չուզենան հասկա-
նալ մեզ, դրա համար ունենա-
լով «իրենց» պատճառները:
Մենք՝ սուրբայիթ և շրջափա-
կում տեսածներս, ոչ թե խղճա-
հարություն և նույնիսկ կարեկ-
ցանք ենք հայցում մեր նկատ-
մամբ, այլ թեկուզ ըմբռնողու-
թյուն: Մեր համաքաղաքացի-
ների հարաճուն տագնապի ըմ-
բռնողություն, որոնց այսու-
հետև և ամեն օր ողբերգություն
է սպասում, ըստ էության վտա-
րում՝ իրենց երկրից: Այսուհե-
տև և ամեն օր, որովհետև ա/թ
սեպտեմբերի 25-ից ար-
դեն գործում է համապատաս-
խան սահմանադրական օրենք
Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի իր
սուվերենության մասին: Թեև
հարցը սուվերենության՝ որպես
այդպիսին մասին չէ: Չը-
հիշատակենք այն, որ այդ
փաստաթուղթը իր տառով ու
ոգով աղաղակող հակասու-
թյուն է ԽՍՀՄ սահմանադրու-
թյանը: Եկեք չխոսենք մեր
հիմնական օրենքի որակի մա-
սին: Այն գործող է, ու սրանով
ամեն ինչ ասված է: Ասենք

ԼՂԻՄ-Ի ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՉԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԽՍՀՄ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻՆ

միայն, որ, քամահրելով իրենց
հայրենիքում ապրող հայերի
տարրական քաղաքացիական
իրավունքներն ու նրանց ազ-
գային անվտանգությունը, իսկ
այդ իրավունքները ըստ գաղա-
փարի կարծես թե պետք է ա-
պահովվեն միջազգային համա-
ձայնագրերով և խորհրդային
օրենքներով, Ադրբեջանական
ԽՍՀ Գերագույն խորհուրդը
հատուկ օրենք սահմանեց...

Օրենքն ընդունեցին հենց այն
ժամանակ, երբ ռեգիմում ար-
յուն է հեղվում, երբ ադրբեջա-
նական երկաթուղով աղետյալ
գոտի չեն փոխադրվում ոչ մի-
այն հաց ու վառելանյութ, այլև
պրոթեզներ անդամահատված
երեխաների համար: Երկրի
համար այս հիրավի օրհասա-
կան ու ճգնաժամային ժամա-
նակներում, ասես յուր լցնելով
կրակին, ազդարարվում է ինք-
նավար մարզը լուծարքի են-
թարկելու այդպիսի հնարավո-
րություն. հիշեցվում է, որ դե-
կավարությունը կարող է ար-
տակարգ դրություն հայտարա-
րել առանձին վայրերում, իմա՝
հայաբնակ շրջաններում՝ մըտ-
ցընելով միայն և միայն Ադրբե-
ջանական ԽՍՀ մարմիննե-
րի կողմից իրականացվող կա-
ռավարման հատուկ ձևեր:

Այժմ, երբ ամբողջ երկիրը,
կանգնած լինելով հազարա-
վոր չլուծված պրոբլեմների առ-
ջև, ոչ թե պարզապես կողմ-
նակի դիտողի մասն հետևում
է ռեգիմի իրադարձություննե-
րին, այլ գործնականորեն ձրգ-
տում մարել ռեգիմում բոց-
կըլտացող հրդեհը, հանկարծ
ընդունվում է մի օրենք, որը
ընդգծված հանդգնությամբ տա-
ռադյալ դարաբաղցիներին հի-

շեցնում է, որ Ադրբեջանական
ԽՍՀ-ն իրավունք ունի ազա-
տորեն դուրս գալ ԽՍՀՄ-ից:
Բայց եթե միայն դա լիներ:
Հատուկ հոդվածով այդ իրա-
վունքը իրականացվում է ժո-
ղովրդական քվեարկության
(համարաքվեի) միջոցով, որն
անցկացվում է, իհարկե, ի-
րենց իսկ Գերագույն խորհրդի
որոշմամբ և միայն հանրապե-
տության ամբողջ բնակչության
շրջանում: Ինչպես տեսնում
ենք, խոսքը բնավ էլ սուվերե-
նության՝ որպես այդպիսին
կամ ԽՍՀՄ-ից դուրս գալու ի-
րավունքի մասին չէ միայն:
Աննախադեպ բան է, և որևէ
զուգահեռ անցկացնելը, մեղմ
ասած, անտեղի է: Կոնկրետ
դեպքում խոսքը վերաբերում է
ամբողջականի ու նրա հայրե-
նիքի ճակատագրին, այն բա-
նին, որ Ադրբեջանական ԽՍՀ-
ում համարյա 700 հազար
հայերից մնացել է ընդամենը
180 հազարը, որոնք կոմպակտ
կերպով ապրում են միայն
ԼՂԻՄ-ում, Ծափումյանի շեր-
ջանում և Գետաշենի ենթա-
շրջանում, որոնք հիմա, ինչ-
պես տեսնում ենք, ցանկացած
պահին, ինչպես պարզվում է,
կարող են դուրս գալ ԽՍՀՄ-ի
կազմից: Դուրս գալ նախա-
բնիկ բնակչության հետ միա-
սին, որը հազարամյակներ շա-
րունակ այստեղ հող է մշա-
կում (կարծես, ըստ Լեոնինի,
սոցիալիզմը նախ և առաջ ազ-
գերի քարգավաճում է): Դուրս
գալ հազարավոր պատմական
հուշարձանների հետ միասին,
որոնց մեջ կան համաշխարհա-
յին եկեղեցական մշակույթի և
քրիստոնեական քաղաքակը-
թության գլուխգործոցներ:

Դուրս գալ, թողնելով հայրերի
ու պապերի գերեզմանները՝
անկրկնելի խաչքարերով հան-
դերձ:

Դուք արդյոք մտածե՛լ եք
այն մասին, հարգելի դեպու-
տատներ, որ դեռ դարեր առաջ
ոռու և հայ ժողովուրդները ար-
յուն են հեղել ընդհանուր թըշ-
նամու դեմ մղված համատեղ
պայքարում միասնական ամ-
բողջական պետության մեջ
վերամիավորվելու համար: Իսկ
ահա հիմա, դուրս պրծած լի-
նելով օսման փաշաների կառ-
չուն ճիրաններից, կարող է
պատահել մորից հայտնվեն
Թուրքիայի լծի տակ, որտեղ
միայն 1915 թվականին կոտոր-
վեցին մոտ երկու միլիոն մեր
հայրենակիցներ:

Կարող են մեզ հանգստաց-
նել, հիշեցնելով, որ ԼՂԻՄ-ը,
այսպես ասած, ամուր նստած
է ԽՍՀՄ սահմանադրության
87-րդ հոդվածի մեջ, որ բոլոր
ինքնավար կազմավորումնե-
րը, իսկ դրանք մեր երկրում
38-ն են, հաստատված են ԽՍՀ
Միության կողմից, հետևաբար
նրանցից յուրաքանչյուրի բախ-
տը կարող է տնօրինել ԽՍՀ
Միությունը, որ ԽՍՀՄ սահմա-
նադրության 173-րդ հոդվածի
համաձայն բոլոր օրենքները
և պետական մարմինների մյուս
ակտերը հրատարակվում են
հիմնական օրենքի հիման
վրա և դրան համապատաս-
խան, որ վերջապես Ադրբե-
ջանական ԽՍՀ-ն, իր իսկ
օրենքի տերմինաբանությամբ,
«ԽՍՀՄ-ի անբաժանելի մասն
է»՝ դրանից բխող բոլոր հե-
տևություններով հանդերձ: Թեև
հասկանում են, մենք իզուր

տեղն ենք այսքան հա-
մատորեն վկայակոչում
խորհրդային սահմանադր-
ությունը: Բանն այն է,
որ Ադրբեջանական ԽՍՀ-ի օ-
րենքը հրատարակված է մի-
անգամայն ուրիշ սահմանա-
դրության հիման վրա ո-
դրան համապատասխան: Մեջ
ենք բերում նստաշրջանում Ա-
դրբեջանի կոմկուսի Կենտկո-
մի առաջին քարտուղար Վե-
զիրովի ելույթի սղագրությու-
նից մի հատված. «Ադրբեջան-
ցի գաղթականները բոլորն էլ
եկան մեր հանրապետություն,
իսկ ահա հայերը ցրվեցին ուր
պատահի: Դուք հասկացա՞ք,
թե ինչ են ուզում ասել... Նոր
ձևով պետք է գրել 70-րդ հոդ-
վածը: Զևակերպենք, որ հան-
րապետության հողն ու տա-
րածքը անբաժանելի են, այս-
ինքն ինչպես որ գրված է
Թուրքիայի սահմանադրության
մեջ...»:

Երկրի համար այսքան պայ-
թյունալի ժամանակներում մը-
ման օրենքի ընդունումը ոչ
միայն հիմնական հարցը տե-
ղափոխում է ազգամիջյան
երկպառակությունների ոլորտ,
այլև անսքող նպատակ է
հետապնդում՝ ուժային ճնշման
ու շանտաժի մեթոդով ահա-
բեկել կենտրոնին, թույլ չտալ
որ նա գործի սահմանադրա-
կան ու դեմոկրատական մի-
ջոցներով:

Ստեղծված տագնապալի ի-
րավիճակում, որը խիստ սըր-
վեց ազգային փոքրամասնու-
թյունների նկատմամբ խըտ-
րական բնույթ կրող օրենքի
ընդունման պատճառով, մենք
Լեոնային Ղարաբաղից ըն-
տրված ժողովրդական դե-
պուտատներս, պահանջում
ենք անմիջապես դադարեց-
նել այդ օրենքի գործողությու-
նը և ստիպագնել Ղարաբաղի
ողբերգականորեն ձգձգվող
հարցի քաղաքական լուծումը: